

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ:

**Збірник наукових праць
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України**

Том XII

ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ

Випуск 22

Київ – 2016

Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – К.: Видавництво «Фенікс», 2016. – Т. XII. Психологія творчості. – Випуск 22. – 364 с.

Головний редактор

дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор

С. Д. Максименко

Заступник головного редактора: дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор **Н. В. Чепелєва**

Відповідальні секретарі: канд. психол. наук, ст.н.с. **Н. В. Слободяник** (друкована версія), канд. психол. наук, ст.н.с. **О. Л. Вернік** (електронна версія).

Редакційна колегія:

Моляко В. О., дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Бал Г. О.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Карамушка Л. М.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Смульсон М. Л.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Коқун О. М.**, доктор психол. наук, професор; **Максимова Н. Ю.**, доктор психол. наук, професор; **Піроженко Т. О.**, доктор психол. наук, професор; **Швалб Ю. М.**, доктор психол. наук, професор; **Музика О. Л.**, канд. психол. наук, професор; **Кісарчук З. Г.**, канд. психол. наук, ст.н.с.; **Терещук А. Д.**, канд. психол. наук, ст.н.с.

Члени міжнародної редакційної колегії:

Антон Фабіан, професор, доктор габлітований, завідувач кафедри соціальної роботи, Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошицях (Словаччина); **Марек Палюх**, професор надзвичайний, доктор габлітований гуманітарних наук, завідувач кафедри соціальної педагогіки в Інституті педагогіки Жешівського університету (Польща); **Євген Глива**, професор, доктор філософських наук з психології, іноземний член НАПН України, (Австралія); **Роман Трач**, професор, доктор філософських наук, іноземний член НАПН України (США); **Альфред Прітц**, професор, доктор з психології та педагогіки, ректор університету ім. Зігмунда Фрейда (Австрія).

Редакційна рада тому: **Моляко В. О.** (відповідальний редактор), академік НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Мициха Л. П.**, доктор психол. наук, професор; **Мойсєєнко Л. А.**, доктор психол. наук, професор; **Москаленко В. В.**, доктор філос. наук, професор; **Симоненко С. М.**, доктор психол. наук, професор; **Чернобровкін В. М.**, доктор психол. наук, професор; **Костюченко О. В.**, доктор психол. наук; **Третяк Т. М.**, кандидат психол. наук; **Ваганова Н. А.**, кандидат психол. наук; **Гулько Ю. А.**, кандидат психол. наук; **Кіричевська Е. В.**, кандидат психол. наук; **Медведева Н. В.**, кандидат психол. наук; **Найдьонов Л. М.**, кандидат психол. наук; **Кокарева М. В.**, кандидат психол. наук (відповідальний секретар тому).

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.
(протокол № 6 від 23.06.2016 р.)

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17847-6693ПР від 10.06.2011

Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України в галузі психологічних наук
(Наказ МОН України № 1021 від 7.10.2015 р.)

ЗМІСТ

<i>Моляко В. О.</i> ПОЛІФОНІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ НАУКОВОЇ ШКОЛИ Г. С. КОСТЮКА	6
<i>Алексєєва Т. С., Бідний В. В., Моляко В. О.</i> МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ДІАГНОСТИКИ ТВОРЧОГО ЗДОРОВ'Я КРИЗОВОЇ ОСОБИСТОСТІ (в амбулаторному та клінічному режимах) (рос.).....	14
<i>Барчі Б. В.</i> ФЕНОМЕН «ГОТОВНІСТЬ» У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА	21
<i>Бедлінський О. І., Бедлінський В. О.</i> РОЗВИТОК ЧУТТЕВОЇ ІНТУЇЦІЇ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	31
<i>Березова Л. В.</i> ФУНКЦІОНУВАННЯ МИСЛЕННЄВИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ ПРИ РОЗВ'ЯЗУВАННІ КОНСТРУКТИВНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАДАЧ В УМОВАХ ДЕФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ЗАДАЧ.....	40
<i>Ваганова Н. А.</i> ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	55
<i>Венчик О. В.</i> РОЗУМІННЯ ПСИХОЛОГІЇ ЕТИКИ ЮЛІАНОМ ОХОРОВИЧЕМ.....	63
<i>Германович О. Р.</i> СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ОСОБИСТІСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЧАСУ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....	70
<i>Гресько В. В.</i> ПЕРФЕКЦІОНІЗМ ТА САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ЯК ПРОВІДНІ ЧИННИКИ ЛІКАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	81
<i>Гулько Ю. А.</i> КОНСТРУЮВАННЯ ДОШКІЛЬНИКАМИ НОВИХ ЗНАТЬ ПРИ СПРІЙМАННІ СЮЖЕТНОГО МАЛЮНКУ	90
<i>Івашкевич Е. З.</i> СОЦІО-КУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПЕДАГОГА	99
<i>Івашкевич І. В.</i> ГОТОВНІСТЬ ФАХІВЦЯ ДО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТАНОВЛЕННЯ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	107

- неадекватно-минимизирующие,
- неадекватно-гиперболизирующие.

Отсюда и выводы о построении системы ПБ, которая должна предусматривать именно различное восприятие и рекодирование сигналов – их понимание, оценку, включение в субъективное поле анализа и интерпретаций, а затем принятие решений на основе сенсорно-перцептивной обработки информации в контексте поведения данной конкретной личности.

Даже этот один, впрочем, достаточно важный аспект, которого мы коснулись в общем контексте проблемы ПБ, дает вполне заслуживающие внимания основания, чтобы сделать ряд практических выводов о повышении уровня ПБ на различных иерархических ступенях. В частности, следует обратить внимание на разработку средств защиты от вредных и опасных воздействий на психику людей, на выработку средств реабилитации пациентов клиники, лиц, пострадавших от травмирующих воздействий, самых разнообразных негативных деформаций психики.

Именно психология должна брать на себя инициативу по изучению и профилактике таких повреждений психики; и именно психология должна разрабатывать положения о защите психики, о психологической безопасности человека в том огромном океане информационных потоков, который стал сегодняшней обыденностью, особенно для жителей городов, где в большей степени нарушены естественные процессы экологического симбиоза человека с природой. При этом становится все более очевидным, что исследования и практическая деятельность психологов должна в максимальной степени быть ориентирована на органическое сотрудничество с медициной.

На данном этапе наших совместных исследований осуществляется разработка и адаптация ряда специальных методик, которые «вписываются» в общий поток стандартных медицинских обследований, диагностики и лечения пациентов с преобладающими нервно-психическими заболеваниями. Это методики «КАРУС-беседа» (в т.ч. в пролонгированных вариантах), «КАРУС-интроспекция», «КАРУС-включенное наблюдение», о конкретном содержании которых речь пойдет в наших последующих публикациях.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Александровский Ю. А. Пограничные психические расстройства. – М.: Медицина, 1993. – 400 с.
2. Бодров В. А. Информационный стресс. – М.: ПЭР СЭ, 2000. – 352 с.
3. Глазер Г. О мышлении в медицине. – М.: Медицина, 1969. – 268 с.
4. Моляко В. А. Творческая конструкторология (пролегомены). – К.: «Освита України», 2007. – 388 с.
5. Психология состояний / Под ред. проф. А. О. Прохорова. – М.: ПЭР СЭ, СПб.: Речь, 2004. – 608 с.

REFERENCES transliterated

1. Aleksandrovskiy Yu. A. (1993). Pohranychnie psykhicheskye rasstroistva [Borderline mental disorder]. – М.: Medytsyna. – 400 p. [in Russian].

1. Ивочки Т. Т. (2000) Yformatsyonnii stress [Informational stress]. – М.: PER СЭ. 152 p. [in Russian].
1. Ивочки Т. Т. (1969) O mishleniyy v medyttsyne [About the thinking in medicine]. – М.: Medyttsyna. – 268 p. [in Russian].
4. Молько Т. А. (2007). Tvorecheskaia konstruktologhiya (prolehomeni) [Creative constructology (prolegomenas)]. – К.: «Osvyta Ukraini». – 388 p. [in Russian].
1. Психология состоiянии (2004). [Psychology of the states] / Pod red. prof. А. О. Prokhorova. М.: P’OR СЭ, SPb.: Rech. – 608 p. [in Russian].

Alchokova T. S., Bledniy V. V., Moliako V. A. MEDICAL-PSYCHOLOGICAL QUESTIONS OF THE CRISIS PERSONALITY’S CREATIVE HEALTH DIAGNOSTICS (In ambulatory and clinical regimens). It is in much a triviality to underline the tendencies of growth of traditional and some kind of new diseases in the second half of XX and the beginning of XXI century. It particularly regards, as it is well known, cardiovascular, oncologic and neuropsychic diseases. We may speak specifically about the last, which in specialists’ opinion substantially determined, in addition, by the avalanche-type growth of aural and visual signals of different character, scale and intensity (informational stress, as a result of informational redundancy-randomness, and informational deficit of concrete data, knowledge, hints). For all that, unfortunately, we may without exaggeration state, that modern medicine, as in general and in its separate fields did not develop yet adequate means not only treatment, but diagnostics of “informational diseases”, which provoke crisis and even catastrophic short and long term states of great amount of people – potential and real patients of a clinic. Our common complex research of medical workers and psychologists is directed, in particular, on the search of methodics of diagnostics and rehabilitation namely such patients. In this article we may speak in first term about personality’s psychological safety and searching of certain methodics of its creative health diagnostics.

Key words: creative health, psychological safety of personality, the types of reacting on informational signals.

Отримано 7.04.2016

УДК 159.9

ФЕНОМЕН «ГОТОВНІСТЬ» У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА

Барчі Беата Василівна

Барчі Б. В. ФЕНОМЕН «ГОТОВНІСТЬ» У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА. У статті феномен «готовність» розглянуто в сучасних інтерпретуваннях вітчизняними і зарубіжними психологами. Визначено змістове поле готовності як спрямованості та професійної спрямованості особистості на професійну діяльність. Розкрито зміст і структурні компоненти готовності психолога до професійної діяльності (мотиваційну; когнітивну; операційну; емоційну; комунікативну; оцінювальну). Діагностично визначено місце і роль вольових якостей в структурі готовності психолога до діяльності: неспрямованість; самовладання і витримка; наполегливість; рішучість; самостійність;

самокритичність; виокремлено чинники, які визначають професійну самосвідомість; ціннісні орієнтації; професійну компетентність; професійно важливі якості; усвідомлення престижу професії тощо. Окреслено можливості готовності психолога до професійної діяльності, які спрямовані на розвиток професійної світоглядності (формування професійної свідомості); професійної спрямованості (оволодіння необхідною системою знань, умінь і навичок; технологією професійної діяльності); розкриття особистісного й професійного резерву (розкриття професійно значущих особистісних якостей, гуманності, суб'єкт-суб'єктної та полусуб'єктної взаємодії, здатності до професійної ідентифікації).

Ключові слова: готовність, психолог, професійна діяльність психолога, чинники готовності.

Барчи Б. В. ФЕНОМЕН «ГОТОВНОСТЬ» В СТРУКТУРЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПСИХОЛОГА. В статье феномен «готовность» рассмотрено в современных интерпретациях отечественными и зарубежными психологами. Определено смысловое поле готовности как направленности и профессиональной направленности личности на профессиональную деятельность. Раскрыто содержание и структурные компоненты готовности психолога к профессиональной деятельности (мотивационную; когнитивную; операционную; эмоциональную; коммуникативную; оценочную). Указано на место и роль волевых качеств в структуре готовности психолога к деятельности: целеустремленность; самообладание и выдержка; настойчивость; решительность; самостоятельность; самокритичность; выделены факторы, которые определяют профессиональную самосознание ценностные ориентации; профессиональную компетентность; профессионально важные качества; осознание престижа профессии. Определены возможности готовности психолога к профессиональной деятельности, направленных на развитие профессиональной светоглядности (формирование профессионального сознания) профессиональной направленности (овладение необходимой системой знаний, умений и навыков; технологии профессиональной деятельности); раскрытие личностного и профессионального резерва (раскрытие профессионально значимых личностных качеств, гуманности, субъект-субъектной и полусубъектной взаимодействий, способности к профессиональной идентификации).

Ключевые слова: готовность, психолог, профессиональная деятельность психолога, факторы готовности.

Постановка проблеми. Поняття «готовність» уведено в психологічний обіг в 1976 році білоруськими дослідниками М. І. Дяченко і Л. А. Кандибович. У відповідності зі змістом і конкретними завданнями, які розв'язуються суб'єктом трудової діяльності, готовність поділяють на короткотривалу (ситуативну), що детермінується відповідними психічними станами, і відносно стабільну, що визначається стабільними властивостями (особливостями) особистості. Готовність – це не тільки властивість чи ознака окремої особистості, це концентрований показник діяльності суті особи, міра її професійної здібності [17].

Мета статті: розкрити зміст поняття готовність психолога через особистісну і професійну спрямованість у структуру його професійної діяльності.

Виклад результатів досліджень. Готовність психолога до професійної діяльності, то вперше таку характеристику представлено у працях Р. Кеттелла. Вчений розподілив психологів на психологів-теоретиків і психологів-практиків. За його даними, вони вирізняються за:

- а) готовністю до контактів;
- б) загальною інтелектуальністю;
- в) вмінням підтримувати контакти;
- г) роллю.

Для практиків головним є – готовність до контактів, у теоретиків – вміння підтримувати контакти. Останнє має більшу питому вагу у теоретиків, а ніж у практиків, через:

- а) нестерпність контактами з іншими людьми;
- б) соціальну сміливість.

І. Сидоренко і Ц. Хрянцева, розширюючи межі особистісних якостей особистості психолога зацікавлюють увагу на:

1) критичному мисленні, як особливому способу, стилю мислення, що передбачає здатність відчувати психологічний зміст спостережуваних подій і вміння його шліфувати;

2) символізації – здатність сконцентруватися на психологічних задачах, не відволікаючись на негативні емоційні стани, що виникають під час роботи, а також, не реагувати на зовнішні, які заважають або провокують їх вплив;

3) вмінні слухати – чути те, що людина хоче повідомити насправді, не тільки те, що говорить у голос, а й те, що передається без слів. При цьому чути іншого – це також і чути самого себе, вловлювати свої реакції, які виникають у відповідь на ті чи інші слова, дії, вияви;

4) емпатії – здатності до співпереживання, співчуття, співучасті.

5) креативності – здатності до нестандартних рішень поведінки, виявлення нових рішень проблем або способів їх розв'язання. Все це сприяє майбутньому психологу долати стереотипність поведінки, знаходити оригінальні рішення проблеми у складних, екстремальних ситуаціях [8].

М. Диченко, Л. Кандибович визначають готовність як таку, що містить:

- 1) позитивне ставлення до певного виду діяльності;
- 2) адекватні вимогам діяльності риси характеру, здібності та ін.;
- 3) необхідні знання, вміння, навички;
- 4) етичні, професійно важливі особливості емоційних, вольових та інших процесів [8].

Ядро готовності становлять психічні процеси і властивості. Вони є фундаментом якостей особистості. Якості і психологічні властивості особистості, психічні особливості і моральні якості, що є основою установки майбутнього фахівця на усвідомлення функцій праці, професійної позиції, оптимальних способів діяльності, співвідношення своїх здібностей з можливостями

характеристики психологічної готовності.

Зміст готовності складають інтегральні характеристики особистості, що включають в себе інтелектуальні, емоційні і вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння і навички та відповіді [1; 8; 10].

В структурі готовності до діяльності психолога зазвичай виділяють такі її компоненти як-от: мотиваційний; когнітивний; операційний; емоційний; комунікативний; оцінюючий. Розкриємо суть кожного з компонентів.

Мотиваційний – (усвідомлення своїх потреб, інтересів, вимог суспільства, колективу) включає в себе професійні установки, інтереси, мотиви, прагнення займатися відповідним видом діяльності, віднаходження конструктивного виходу з проблемної ситуації клієнта, та під час взаємодії з ним. Важли-

ва роль відводиться професійній спрямованості (особисте прагнення людини застосувати свої знання в обраній професійній сфері), в якій виражається позитивне ставлення до професії, вияв здатностей, бажання вдосконалювати фахову підготовку і т. д.

Когнітивний – оволодіння психологом способами та прийомами, комплексом знань щодо розв'язування проблем психологічного характеру, умінь швидко й адекватно орієнтуватися в складних та проблемних ситуаціях.

Операційний – визначається на основі досвіду та оцінки намічених умов діяльності, найбільш вірогідних способів розв'язання завдань або дотримання них (володіння методами і прийомами діяльності, знаннями, навичками, вміннями, розумовими антиципаціями, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо); характеризується володінням способами та прийомами діяльності, необхідними ключовими якостями.

Емоційний – відображає емоційний стан, рівень та характер збудливості психіки психолога та її вплив на процес взаємодії фахівця з клієнтом. Забезпечується емоційною зрілістю психолога та відсутністю у нього емоційних бар'єрів у спілкуванні; передбачає виразність емоцій, здатність керувати своїми емоціями, стримувати небажані в даний момент і викликати бажані, регулюючи при цьому як свою поведінку, так і поведінку інших людей; здатність передавати свій настрій навколишнім людям; розуміти емоційний стан навколишніх людей, що викликає довіру з їхнього боку.

Комунікативний – передбачає здатність вести не тільки конструктивний діалог з клієнтом, але й орієнтацію на нього як на рівноправного партнера у спілкуванні. Це висуває особливі вимоги до комунікативної толерантності психолога як основи його спілкування з клієнтом (прийняття індивідуальності клієнтів, відсутність оціночних висловлювань на їхню адресу, терпимість до їхніх дискомфортних станів, згладжування неприсмислених моментів у спілкуванні при зіткненні з некоунікабельними якостями своїх клієнтів).

Оцінний – передбачає самооцінку своєї професійної підготовки і відповідність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним зразком. Психологічна готовність вклучає в себе як важливий компонент потребу фахівця в професійному самовдосконаленні [4].

Було б некоректним обмежуватись тільки накопиченням знань і розвитком інтелекту. Не менше уваги треба приділяти і емоційній стороні, формуванню культури почуттів.

Серед вольових якостей, які забезпечують психологічну готовність до діяльності, психологи виділяють: цілеспрямованість (керування в роботі певною метою); самовладання і витримка (збереження самоконтролю в будь-якій ситуації); наполегливість (тривале збереження зусиль при досягненні поставленої мети); рішучість (свочасно приймати продумані рішення і без зношкань приступати до їх виконання); самостійність (відносна незалежність від зовнішніх впливів); самокритичність (вміння помічати свої помилки, неправильні дії та прагнення їх виправити).

Процес формування психологічної готовності до діяльності, з точки зору В. Дружиніна, являє собою послідовність взаємопов'язаних процедур і дій:

1. Усвідомлення своїх потреб, вимог суспільства, колективу або поставленого іншими людьми завдання;
2. Усвідомлення цілей, вирішення яких призведе до задоволення потреб;
3. Осмислення і оцінка умов, в яких проходитимуть майбутні події, актуалізація досвіду, пов'язаного з вирішенням завдань та виконанням вимог подібного роду;
4. Визначення на основі досвіду і оцінки майбутніх умов діяльності найбільш раціональних і можливих (допоміжних) способів вирішення завдань або виконання вимог;
5. Прогнозування прояви своїх інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових процесів, оцінка співвідношення своїх можливостей, рівня домагань і необхідності досягнення певного результату;
6. Мобілізація сил відповідно до умов і завдань, самонавіювання віри в успішне досягнення мети.

Аналіз представлених процедур показує, що в основі успішного (прогресивного) професійного розвитку особистості знаходяться процеси усвідомлення, осмислення, аналізу та прогнозу. Ці дії виступають в якості певних етапів (фаз) рефлексії. Отже, оцінка, аналіз, осмислення структури професійної діяльності і себе в ній припускають підвищення рівня психологічної готовності особистості до професійної діяльності за рахунок активізації (мобілізації) внутрішніх ресурсів особистості.

Розглядаючи готовність до професійної діяльності як відносно стійку і специфічну для конкретного виду діяльності систему психологічних властивостей особистості, що зумовлює досягнення адекватного вимогам діяльності результату і є умовою для саморозвитку й самореалізації людини засобами професійної діяльності, як критеріїв розвитку психологічної готовності до професійної діяльності психолога Ф. Рекешева виділяє рівень таких якостей фахівця:

особистісна готовність: автономність (самостійність, незалежність); інтернальність (внутрішній локус контролю); адекватна самооцінка; інтегрованість ціннісно-мотиваційної сфери (відсутність виражених внутрішніх конфліктів); гуманістична спрямованість особистості; – когнітивно-операціональна готовність: загальні інтелектуальні здібності; вербальна креативність; здатність до рефлексії; прагнення до пізнання та саморозвитку; успішність професійного навчання; – емоційно-вольова готовність: емоційна стійкість, урівноваженість; здатність до саморегуляції та самоорганізації; цілеспрямованість; наполегливість; інтегративна готовність: соціальний інтелект, комунікативні здібності, прийняття інших, комунікативна толерантність, емпатійні здібності; – внутрішня моральна організація особистості, яка полягає в усуненні у процесі самовдосконалення суперечності між «Я»-реальним та «Я»-ідеальним.

Визначаючи готовність суб'єкта до професійної діяльності, доцільно визначити чинники, що формують дану готовність, і які виступають в якості різноманітних форм (установки, вміння, навички, відносини та ін.) існування такої – з іншого боку. Для розуміння сутності поняття «чинник» розкриємо його етимологію. Похідним від поняття «чинник» є «чинити», «діяти», «здійснювати певний вчинок, дію», тобто «те, що чинить, здійснює вплив, діюче».

Отже, за А. Бодальовим, А. Деркачем, В. Зазикіним і ін. поняття «чинник» визначається як головний детермінант професіоналізму, як більш конкретна, вузлова, сутнісна ланка, що перешкоджає або яка сприятиме оптимальному стану, функціонуванню діяльності.

В структурі готовності психолога до діяльності виділяють внутрішні (суб'єктивні та об'єктивні) чинники, що обумовлюють її розвиток. Це: професійна самосвідомість; ціннісні орієнтації; професійна компетентність; професійно важливі якості; усвідомлення престижу професії. Визначимо їх:

- професійна самосвідомість (загальне емоційне ставлення до себе як професіонала; професійні ціннісні орієнтації; ціннісне ставлення до професії, знання різних сторін професійної діяльності; інтерес до неї; задоволеність зробленим вибором; потреба реалізувати себе в даній професії; захопленість, творчість і активність);

- ціннісні орієнтації (ціннісне ставлення до об'єктивних загальнолюдських цінностей);

- професійна компетентність (представлену на стадії професійного навчання, зокрема знаннями, частково вміннями, навичками);

- професійно важливі якості (індивідуально-психологічні особливості особистості і здібності, щоб забезпечити успішне виконання професійних завдань);

- усвідомлення престижу професії.

Виділені чинники представляють сукупність необхідних і достатніх для особистості фахівця чинників розвитку психологічної готовності до професійної діяльності.

Розкриваючи сутність поняття «готовність» необхідно зацентувати увагу на категорію «спрямованість особистості», яка чітко простежується в розумінні професійної самосвідомості особистості. Спрямованість особистості є системотвірним чинником, що визначає сутність базових відносин людини до світу і самої себе, а також напрям її діяльності і поведінки [3].

Відповідно до контексту готовності до конкретної діяльності застосовується поняття «професійна спрямованість», яка в значній мірі визначає характер загальної спрямованості особистості. Проблеми формування професійної спрямованості особистості присвячені дослідження С. Зеєра, Е. Клімова, О. Кокуна, Н. Левітова, В. Слостеніна, В. Сахарова та ін. У контексті нашого дослідження інтерес представляє точка зору, згідно якої зміст професійної спрямованості характеризується як готовність особистості до успішної професійної діяльності. Така готовність обумовлена наявністю професійної спрямованості, вираженої в «позитивному ставленні до трудової діяльності, інтересу до неї, схильності нею займатися» [1; 2].

Прикладом може бути входження молодого фахівця-психолога в нове для нього професійне середовище з професійними традиціями і стилем спільної діяльності, що склалися. До особливостей професійної діяльності психолога відносять: діяльність, наповнену новизною та низку компонентів діяльності, які недоступні спостереженню, а доступні – вимагають аналізу. Наголошується на необхідності, шляхом спеціальної підготовки, постійного розвитку психологічних здібностей особистості в процесі реалізації профе-

Шкільній діяльності, які обумовлюють її успішне виконання, так як можливе виникнення перевтоми, яка є наслідком значної кількості внутрішнього напруження у зв'язку зі складністю виконуваної діяльності. Можливе також і загострення та розширення частоти напружень у вигляді «специфічних емоцій», на певних етапах професійної діяльності може виникнути хвороба спілкування: виснаження, вигорання тощо [8].

Ще у З. Фрейда знаходимо думку про те, що жодний психоаналітик не просунеться у своїй роботі з клієнтом далі, ніж йому дозволяють власні комплекси та внутрішній опір. І хоча психотерапія може приносити велике задоволення тому, хто нею займається (компенсуючи, наприклад, низьку самооцінку психолога вдячністю клієнтів), це дуже важка робота, що потребує багато енергії, пробуджує приховані бажання, страхи, конфлікти. Невизнання і нерозуміння цього може завдати великої шкоди здатності психолога-практика проводити ефективну роботу [4].

Науковці зауважують, що професія психолога вимагає відпрацювання власних емоційних і змістових проблем, оволодіння певною культурою самоаналізу та особистісної рефлексії, усвідомлення у більш повному обсязі своїх власних особистісних, моральних, культурних, когнітивних і глибинних цінностей, без співставлення з якими практика психологічної допомоги не може бути професійною. Професіоналізм психолога потребує формування власної позитивної «Я-концепції», інакше актуальний матеріал взаємодії з клієнтом може бути сприйнятий спотворено на емоційному та когнітивному рівнях. Дійсно, важко і навіть неможливо уявити собі професійного психолога-практика незрілим, нездатним інтегрувати в собі різноманітні цінності світу, обтяженим власними особистісними чи екзистенційними конфліктами, або таким, що нав'язує свою концепцію світу клієнтові [1].

Можна зробити висновок, що результати професійних впливів психолога на особистість залежать від рівня загально особистісного розвитку суб'єкта професійної діяльності. Адже цілі, зміст і характер його роботи, методи, які він застосовує в процесі розв'язання професійних завдань, значною мірою визначаються особистістю спеціаліста.

Саме тому психолог повинен реалізувати фахову підготовку відносно себе для того, щоб потім успішно працювати з іншими суб'єктами.

Тому, готовність психолога до професійної діяльності повинна забезпечити розвиток у нього:

- професійної світоглядності (формування професійної свідомості);
- професійної спрямованості (оволодіння необхідною системою знань, умінь і навичок; технологією професійної діяльності);
- розкриття особистісного й професійного резерву (розкриття професійно значущих особистісних якостей, гуманності, суб'єкт-суб'єктної та полісуб'єктної взаємодії, здатності до професійної ідентифікації).

Одним із напрямів особистісної готовності психолога до майбутньої діяльності є психодіагностичний, який спрямований на визначення особистісно-професійних якостей фахівця. Психодіагностика у вищій школі передбачає, насамперед, виявлення, вимірювання та аналіз особистісних якостей фа-

хівця з метою розв'язання професійних завдань, спрямованих на корекційну роботу й ефективну організацію процесу формування професіонала. В. Семиченко, розкриваючи готовність особистості психолога-консультанта до майбутньої діяльності пропонує таку її модель : автентичність; відкритість власному досвіду; розвиток самопізнання; сила особистості та ідентичність; толерантність до невизначеності; прийняття особистої відповідальності; глибина стосунків з іншими людьми; постановка реалістичних цілей; емпатія [9].

Натомість В. Панок, Л. Подоляк, В. Юрченко вважають, що психологу, який прагне досягти високої професійної культури, крім переліченого вище, необхідні постійний самоаналіз, усвідомлення власних дій та вчинків, самостереження, здатність вести безперервний внутрішній діалог. Особливий акцент вчені роблять на останньому – внутрішньому діалозі. Таке спілкування є основою професійного самовдосконалення, оскільки дає можливість коригувати власні недоліки, розвивати необхідні для професії здібності та якості. Оволодіння практичною психологією не може бути зведене до засвоєння інформації та виробленню навичок, а й має водночас змінювати внутрішні психічні структури суб'єкта навчання. Для цього психологічні знання повинні мати суб'єктивну значущість для того, хто навчається. Так, «Я-концепція» психолога може відіграти вирішальну роль у підвищенні його фахового рівня [5; 6].

У професійній діяльності психолога перш за все виступає його особистість, внутрішній світ та рівень на внутрішній план дій професіоналізму. Забезпечує даний аспект здатності до професійної адаптації (адаптивність) у професійній діяльності психолога, а саме розвинена здатність до рефлексії у роботі з клієнтами, що дозволяє адекватно ситуації, змінювати свою поведінку, здатність витримувати емоційну напругу, яка виникає під впливом входження у складну ситуацію клієнта, здатність витримувати, без перешкод для практичної професійної діяльності, високий рівень активації.

Підтвердження цьому віднаходимо у працях О. Бодальова, Є. Зеєра, О. Кокуна, Н. Чепелевої, які стверджують, що справжнім психологом може бути далеко не кожна людина, що отримала диплом психолога, обґрунтовуючи тим, що це особлива професія, де значущість особистості є чи не найбільш важливим, а ніж набуті знання, уміння й навички [1; 2; 10]. Такої ж думки О. Корабліна, В. Панок, які наголошують на тому, що у процесі підготовки майбутніх психологів величезну роль відіграє становлення їхньої особистості, спрямованість на самопізнання, що передбачає відкритість до змін, філософське й творче ставлення до життя, пошук його смислу та прийняття відповідальності за його реалізацію і самовираження в професійній діяльності [4; 5].

У процесі становлення особистості психолога має бути сформований своєрідний «психологічний світогляд» як певний тип життєвої філософії, побудована на цьому структура цінностей, спрямованість особистості, розвинені навички професійного спілкування, уміння керувати процесом взаємодії з іншими, навички саморегуляції, розвинену професійну інтуїцію, специфічну Я-концепцію, альтруїстські установки та ін., оскільки для психолога власна особистість є важливим інструментом у роботі.

До того ж, як зазначає С. Максименко, у процесі підготовки має місце наявність невідповідності й суперечностей між рівнем теоретичних знань, методичних умінь і можливостей їх адекватного використання у практичній діяльності психолога [3].

Висновки. Отже, готовність психолога до професійної діяльності є багатовекторною і різноплановою. Готовність до виконання професійної діяльності залежатиме від здатності ефективно та професійно виконувати свою професійну діяльність і бути стійким до дезадаптуючих чинників професійного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования / Э. Ф. Зеер. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института ; Воронеж : Изд-во НПО «Модек», 2003. – 480 с.
2. Кокун О.М. Психология професійного становлення сучасного фахівця: монографія. / О.М. Кокун. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. Агенство», 2012. – 200 с.
3. Максименко С. Д. До проблеми розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики сучасного психолога / С. Д. Максименко, Т. Б. Ільїна // Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів ; [за ред. С. Д. Максименка]. – К.– Тернопіль : Ника-Центр, 2002. – С. 7–17.
4. Мастерство психологического консультирования / под ред. А. А. Бадхена, А. М. Родиной. – СПб.: Речь, 2006. – 240 с.
5. Панок В. Г. Концептуальні підходи до формування особистості практичного психолога / В. Г. Панок // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 4. – С.5–7, №5. – С.4–6.
6. Подоляк Л.Г. Психология вищої школи: навчальний посібник для магістрів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
7. Психологическое обеспечение профессиональной деятельности / [под ред. Г. С. Никифорова]. – СПб. : Изд-во СПб. университета, 1991. – 296 с.
8. Психология высшей школы / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, С. Л. Кандыбович. – Мн. : Харвест, 2006. – 416 с.
9. Семиченко В. А. Системно-структурне моделювання складних об'єктів у психолого-педагогічних дослідженнях / В. А. Семиченко // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – № 3. – С. 26–30.
10. Чепелева Н. В. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога / Н. В. Чепелева, Н. І. Пов'якель // Психологія. зб. наук. праць. –К.: ННУ ім. М.П.Драгоманова. – Вип.ІІІ. – 1998. – С. 35-41.

REFERENCES transliterated

1. Zeer É. F. Psykolohyya professyonal'noho obrazovannya / É. F. Zeer. – М. : Yzd-vo Moskovskoho psykolohoho-sotsyal'noho ynstytuta ; Voronezh : Yzd-vo NPO «Modek», 2003. – 480 s.
2. Kokun O. M. Psykolohiya profesinyoho stanovlennya suchasnoho fakhivtsya: monohrafiya. / O.M. Kokun. – K.: DP «Inform.-analit. Ahenstvo», 2012. – 200 s.
3. Maksymenko S. D. Do problemy rozrobky osvithno-kvalifikatsiynoyi kharakterystyky suchasnoho psykoloha / S. D. Maksymenko, T. B. Ilyina // Problemy pidhotovky i pidvyshchennya kvalifikatsiyi praktychnykh psykolohiv ; [za red. S. D. Maksymenka]. – K.– Ternopil : Nyka-Tsentr, 2002. – S. 7–17.
4. Masterstvo psykolohyicheskoho konsultyrovannya / pod red. A. A. Badkhena, A. M. Rodynoy. – SPb.: Rech, 2006. – 240 s.

5. *Panok V. H.* Kontseptualni pidkhody do formuvannya osobystosti praktychnoho psykholoha / V. H. Panok // *Praktychna psykholohiya ta sotsialna robota.* – 1998. – № 4. – S.5–7, №5. – S.4–6.
6. *Podolyak L.H.* Psykholohiya vyshchoyi shkoly: navchalnyy posibnyk dlya mahistriv i aspirantiv / L. H. Podolyak, V. I. Yurchenko. – K.: TOV «Fil-studiya», 2006. –320 s.
7. *Psykholohycheskoe obespechenye professionalnoy deyatel'nosti* / [pod red. H. S. Nykyforova]. – SPb. : Yzd-vo SPb. unyversyteta, 1991. – 296 s.
8. *Psykholohyya vysshey shkoly* / M. Y. D'yachenko, L. A. Kandybovych, S. L. Kandybovych. – Mn. : Kharvest, 2006. – 416 s.
9. *Semychenko V. A.* Systemno-strukturne modelyuvannya skladnykh obyektiv u psykholoho-pedahohichnykh doslidzhennyakh / V. A. Semychenko // *Pislyadyplomna osvita v Ukrayini.* – 2003. – № 3. – S. 26-30.
10. *Chepelyeva N. V.* Teoretychne obgruntuvannya modeli osobystosti praktychnoho psykholoha / N. V. Chepelyeva, N. I. Povyakel // *Psykholohiya. zb. nauk. prats.* – K.: NPU im. M.P.Drahomanova. – Vyp.III. – 1998. – S.35-41.

Barchi B. V. THE PHENOMENON OF "READINESS" IN THE STRUCTURE OF THE PSYCHOLOGIST'S PROFESSIONAL ACTIVITY. The phenomenon of "readiness" is considered in modern interpretation by native and foreign psychologists in the article. The content field of preparedness has been defined as directivity and professional directivity of the individual to professional activities. The content and the structural components of psychologist's readiness to professional activity (motivational, cognitive, operational, emotional, communicative, and estimated) have been disclosed by the author. It has been specified the place and role of volitional qualities in the structure of psychologist's readiness for activity: purposefulness; self-control and patience; persistence; determination; independence; self-criticism. The factors, that determine professional identity, have been singled out. They are: value orientation; professional competence; professionally important qualities; awareness of the profession prestige and others. The possibilities of psychologist's readiness for professional activities have been outlined. Their aim is to develop professional ideology (professional consciousness formation) and professional direction (mastery of the necessary system of knowledge, skills, technology, professional activity); to disclose the personal and professional reserve (opening of professionally significant personal qualities, humanity, and subject-to-subject and poly-subject interactions, the ability to professional identification).

Key words: readiness, psychologist, psychologist's professional work, readiness factors.

Отримано 29.04.2016

*Бедлінський Олексій Іванович
Бедлінський Володимир Олексійович*

РОЗВИТОК ЧУТТЕВОЇ ІНТУЇЦІЇ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Бедлінський О. І., Бедлінський В. О. РОЗВИТОК ЧУТТЕВОЇ ІНТУЇЦІЇ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ. У статті розглянуто інтелектуальний та чуттєвий рівні інтуїції впродовж різних рівнів на якість розв'язання творчих задач студентами перших та п'ятих курсів медичного університету. Чуттєва інтуїція розглядається як неповторюваний засіб медичної діагностики. Виявлено відсутність істотних змін відношення формальних і образних відповідей (за результатами розв'язання контрольної задачі) у студентів перших і п'ятих курсів з правильністю розв'язання інших медичних задач та задач на логіку. Відсутність змін відношень свідчить про те, що накопичення теоретичних знань без необхідного сходження від абстрактного до конкретного у процесі практичної діяльності лікаря мало впливає на розвиток інтуїції. У процесі постановки різних типів мисленнєві потоки можуть проходити на різних структурних рівнях організації інтелекту: для кожного з них може бути своя система оцінювання правильності виконаних зв'язків, відношень та узагальнень, але потім потрібно привести все до єдиного знаменника (за словом повинен з'явитися усвідомлений образ, а за образом слово). Без стратегічної організації мисленнєві потоки можуть бути спонтанними, найчастіше спостерігається різке падіння на рівень недиференційованих образів інтуїції й поступове підняття, яке нерідко так і не досягає верхніх рівнів логічного. Стратегічна організація мисленнєвих потоків дає можливість виходу на необхідний для розв'язання задачі інтелектуальний рівень.

Ключові слова: інтелектуальна інтуїція, мислення лікаря, творче мислення, чуттєва інтуїція

Бедлинский А. И., Бедлинский В. А. РАЗВИТИЕ ЧУВСТВЕННОЙ ИНТУИЦИИ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ. В статье рассмотрены интеллектуальный и чувственный уровни интуиции, влияние различных уровней на качество решения творческих задач студентами первых и пятых курсов медицинского университета. Чувственная интуиция рассматривается как мощное средство медицинской диагностики. Обнаружено отсутствие существенных изменений отношения формальных и образных ответов (по результатам решения контрольной задачи) у студентов первых и пятых курсов с правильностью решения других медицинских задач и задач на логику. Отсутствие изменений отношений свидетельствует о том, что накопление теоретических знаний без необходимого восхождения от абстрактного к конкретному в процессе практической деятельности врача мало влияет на развитие интуиции. В процессе постановки различных типов мыслительные потоки могут проходить на различных структурных уровнях организации интеллекта: для каждого из них может быть своя система оценки правильности установленных связей, отношений и обобщений, но потом нужно привести все к единому знаменателю (по слову должен появиться осознанный образ, а по образу слово). Без стратегической организации мыслительные потоки могут быть спонтанными, чаще всего наблюдается резкое падение на уровень недифференцированных образов интуиции и постепенное повышение, которое нередко так и не достигает верхних уровней логического. Стратегическая организация мыслительных потоков дает возможность выхода на необходимый для решения задачи интеллектуальный уровень.